

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון

שיחה ליום הכיפורים
מפי הרב חיים איידלס

לעילוי נשמת
איתי פוגל הי"ד,
נהרג על קידוש השם ט' תשרי תשפ"ה

קדושת עבודת הכהן הגדול

כל שנה במוסף של יום הכיפורים קוראים בהתרגשות את תיאור עבודת הכהן הגדול בקודש הקדשים. הכהן הגדול נכנס פעם אחת בשנה לקודש הקדשים. הפסוק אומר "והר סיני עשן כולו", עש"ן הוא ראשי תבות – עולם, שנה, נפש. עולם הוא המקום, מקום קודש הקדשים. שנה הוא הזמן – יום הכיפורים. הנפש, האדם, הכהן הגדול.

כשלומדים מסכת יומא רואים כמה הכנות היו לכהן הגדול עד שנכנס לקודש הקדשים, עד אשר זוכה הכהן הגדול להתייחדות גמורה עם הקב"ה. יחוד כה גדול עד שמגיע הוא למעלה ממזרגת המלאכים כדברי התלמוד הירושלמי (יומא פרק א הלכה ה): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו" (ויקרא טז יז), אפילו אותן שכתב בהן "ודמות פניהם פני אדם" (יחזקאל א י) לא יהיו באהל מועד".

אומרת הגמרא (יומא לט:): "תנו רבנן. אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי ויצא עמי. והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת".

תמהו התוספות ישנים איך זה שנלווה עם שמעון הצדיק דמות של זקן לקודש הקדשים, והלא הירושלמי לימדנו שאין המלאכים נכנסים למקום מקודש זה. מתרץ התוספות ישנים שלא הייתה זו דמות מלאך, כי אם השכינה בעצמה ליוותה את שמעון הצדיק בכניסתו לקודש הקדשים.

"אמת מה נהדר היה כהן גדול בצאתו מבית קדשי הקדשים בשלום בלי פגע". "ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש" (משנה יומא ז ד). שתי עבודות מרכזיות היו לכהן הגדול ביום הכיפורים: האחת בקודש הקדשים, והשנייה בשילוח שני השעירים האחד לה' והשני לעזאזל.

כשהכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים עם כף ומחתה מניח הוא את המחתה עם הקטורת בין שני בדי הארון בבית ראשון, ובבית שני על גבי אבן השתיה.

כניסתו של הכהן הגדול הייתה בבגדי לבן. חז"ל עוסקים רבות בכתונת שהיה לובש בקודש הקדשים, אותה היה מחליף בין שחר לבין הערביים, בעוד את שאר הבגדים לא היה הכהן מחליף. אומרת המשנה (יומא פרק ג משנה ז): "בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה ובין הערבים הנדזין של שמונה מאות זוז דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בשחר היה לובש של שמונה עשר מנה ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה. אלו משל צבור ואם רצה להוסיף מוסיף

משלו". אומרת הגמרא (יומא לה.): "זכולי עלמא [לזעת כולם] מיהת דשחר עדיפי [בגד השחר היה עדיף]. מנא לן? אמר רב הונא בריה דרב עילאי: אמר קרא: "בד" "בד" "בד" [ארבע פעמים] - מובחר בבד... אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה, ולובשה, ועובד בה עבודת יחיד, ומסרה לציבור. אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו כתונת משתי ריבוא, ולא הניחוהו אחיו הכהנים ללובשה, מפני שנראה כערום".

שואל על כך ה'משך חכמה' (פרשת אחרי מות): מדוע כל כך חיפשו לייקר את לבישת הכתונת שלבש הכהן הגדול ביום הכיפורים? מדוע חשובה כל כך עבודת קודש הקדשים בכתונת? ולמה היה הכהן מחליף בין שחר לבין הערביים דווקא את הכתונת, בעוד את שלושת הבגדים האחרים היה משאיר בב' העבודות? עוד יש לתמוה מדוע לא לבש הכהן הגדול בעבודתו את החושן, בו מוזכרים שמות שבטי ישראל, כפי שאומרת התורה: "ולא יזח החושן מעל האפוד. ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד... והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד" (שמות כח ל) ובכלל יש להתבונן מדוע עבודת יום הכיפורים נעשית דווקא בקודש הקדשים ולא בקודש.

לגבי שילוח ב' השעירים אומרת המשנה (יומא פרק ז משנה ב): "קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיתו". אומרת הגמרא (מא:): כי לשון של פרה משקל עשרה זוז, של שעיר המשתלח משקל שני סלעים ושל מצורע משקל שקל אחד.

שואל המשך חכמה שלכאורה לשון של פרה אדומה צריכה להיות כבדה משקל עשרה זוזים כדי לשקוע בתוך האש. אך אם במצורע יוצאים בלשון במשקל שקל למה אצל שעיר המשתלח צריך משקל שני זוזים?

עוד יש להתבונן בנוסח התפילה 'כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון'. מדוע מזכירים אנו את השם 'ישורון', ומה ההבחנה בין שם זה לשם 'ישראל' ובין 'מחלן' ל'סלחן'. ועוד למה מזכירים את השבטים ביום הכיפורים.

יום הכיפורים ומכירת יוסף

מלמדנו המדרש (תנחומא ויחי יז): "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם". ומה ראו עתה שפחדו? אלא שראו בעת שחזרו מקבורת אביהם. ראו שהלך יוסף לברך על אותו הבור שהשליכוהו אחיו בתוכו וברך עליו כמו שחייב אדם לברך על מקום שנעשה לו נס 'ברוך המקום שעשה לי נס במקום הזה'.

שמע למלאכי השרת, שהיו אומרים להקב"ה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', והוריד אותה לישראל. ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא? אמר ר' אסי: למה הדבר דומה לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטיין של מלך, נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך. אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו בפרהסיא". אנו רואים את ההשוואה של עם ישראל למלאכי השרת. מדוע אנו זקוקים לעניין זה, מדוע לא להישאר ביום זה כבשר ודם?

בין אדם לחברו

הטור והשלחן ערוך כותבים סימן שלם – סימן תרו על חובת האדם לפייס את חברו. בשונה מהרמב"ם שכותב בפירוט את הלכות תשובה, אין בדברי השלחן ערוך דינים אלו מלבד דיני פיוס וריצוי בין אדם לחברו.

אם ניתן דעתנו נראה כי בכל יום הכיפורים אנו עסוקים בתשובה ווידוי על חטאינו ב'על חטא'. והנה בתפילת נעילה שהיא שיאם של עשרת ימי תשובה ומרום יום הכיפורים איננו מתוודים ב'על חטא', אלא מתוודים 'למען נחדל מעושק ידינו'. דווקא על הגזל, בין אדם לחברו, בלא שאר החטאים.

חז"ל לימדונו (יומא פה:): "עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו". ולאחר מכן אומרת הגמרא: "דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו". לכאורה אין מחלוקת בין תנא קמא לרבי אלעזר, שלכאורה בא והוסיף מקור בלבד. ממשיכה הגמרא: "אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים, שנאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם'. ואומר 'מקוה ישראל', מה מקוה מטהר את הטמאים - אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל", תוספת שאינה מובנת ביחס למאמרים הקודמים שבגמרא.

הביאור הפשוט הוא כמו שכותב העין יעקב מר' יאשיהו פינטו. בפשטות על האדם לתקן את העבירות שבין אדם למקום, ועליו לתקן את העבירות שבינו ובין חברו במה שירצה את חברו. לעומת זאת לר' אלעזר בן עזריה מכח העבירות שבין אדם לחברו גם העברות שבין אדם למקום לא מתכפרות – "מכל חטאתיכם", כולל בין אדם לחברו, ורק אז "לפני ה' תטהרו". שהזכרים תלויים הא בהא.

וכיון שראו כן אמרו עכשיו שמת אבינו "לו ישטמו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו. ויצו את יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר. כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה גמלוך". מלשון הכתוב עולה כי אחי יוסף אומרים 'אביך' צוה ולא 'אבינו' צוה. זאת משום שהיו בושים מפני יוסף עד שלא באו אליו בעצמם כי אם שלחו את בלהה כשליחה שתאמר זאת בשמם (מדרש הגדול בראשית נ טז). חותם המדרש (בראשית רבתי נ יז): "אמר ר' אבין הלוי: אמר הקב"ה לשבטים - אתם אומרים "אנא", חייכם כי בלשון הזה כהן גדול עומד ומכפר עליכם ביום הכפורים 'אנא ה' כפר נא". עולה כי בקשת מחילת אחי יוסף הוא מקור הוידוי של הכהן הגדול ביום הכיפורים.

אומר המגן אברהם בפירושו 'זית רענן' כי בשעה ששמע יוסף את בקשת אחיו בכה – "ויבך יוסף בדברם אליו", ולכן כששלוחי בית הדין היו באים אל הכהן הגדול ואומרים לו: "משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין" (משנה יומא פרק א משנה ה). בכיית הכהן הגדול כמוה כבכיית יוסף. אך מדוע גם שלוחי בית הדין בוכים? משום שנהגו כאחי יוסף לחשוך בכשרים, והחושך בכשרים לוקה בגופו.

לא רק בקשת הסליחה הכללית של הכהן הגדול נלמדת ממכירת יוסף, אלא גם בקשת הסליחה הפרטית בין אדם לחברו. הגמרא (יומא פז.) לומדת כי "כל המבקש מטו [סליחה] מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר "אנא, שא נא... ועתה שא נא".

ממוצא דבר אנו למדים כי יש קשר עמוק בין מכירת יוסף ובין יום הכיפורים, ועלינו להבין את מהותו.

בגדי לבן

אנו רואים שביום זה כנסת ישראל מושווה למלאכי השרת. הרמ"א (סימן תרי סעיף ד) כותב: "יש שכתבו שנהגו ללבוש בגדים לבנים נקיים ביום כפור, זוגמת מלאכי השרת; וכן נוהגין ללבוש הקיטל שהוא לבן ונקי". מרן השלחן ערוך (סימן תריט סעיף ה) כותב: "יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה", כפי שמסביר המשנה ברורה (ס"ק יג): "וטעם העמידה להיות זוגמת המלאכים". וכן פסק השולחן ערוך (שם סעיף ב): "בליל יוה"כ ומחרתו אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם", שהוא שירת המלאכים, משום שביום זה ישראל דומים למלאכים. כפי שאומר המדרש (דברים רבה ב לו): "רבנן אמרין: בשעה שעלה משה למרום

נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו". וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" בזכריה כתיב: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם". עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו".

עוד מעשה מופלא על צחוקו של ר' עקיבא מובא בגמרא מסכת סנהדרין (קא.): "כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להן, חמה עזה יש בעולם. התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: למה אתה משחק? אמר להן: וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: אפשר ספר תורה שרוי בצער, ולא נבכה? אמר להן: לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מבייש, ואין דובשנו מדביש, אמרתי: שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער - אני שמח", משום שכעת רואה ר' עקיבא את השכר הנצחי לו יזכה ר' אליעזר.

גם בשעת מיתתו צוה ר' עקיבא. כפי שמובא על שעת מיתתו בתלמוד הירושלמי (ברכות פרק ט): "רבי עקיבא הוזה קיים מיתדין קומי [קם בדין לפני] טונוסטרופוס הרשע. רחתת ענתה [הגיע שעת] דקרית שמע. שרי קרי קרית שמע וגחך [קרא ק"ש וצחק]. אמר ליה סבא אי חרש את אי מבעט בייסורין את [אמר לו: זקן, מכשף אתה? מבעט ביסורין אתה?]. אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא, לא חרש אנא ולא מבעט בייסורין אנא. אלא כל יומי קריתי פסוק זה והייתי מצטער ואומר אימתי יבואו שלשתן לידי "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". רחמתיה [אהבתיו] בכל לבי, ורחמתיה בכל ממוני, ובכל נפשי לא הוה בדיקה לי [לא בורר לי]. וכדון דמסת [ועכשיו שהגיע] בכל נפשי והגיעה זמן קרית שמע, ולא אפלא דעתי?! לפום כן אנא קרי וגחך [לכן אני קורא וצחק]. לא הספיק לומר עד שפרחה נשמתו".

אומרת הגמרא (יומא פז.): "רב הוה פסיק סידרא קמיה [קרא בנביאים לפני] דרבי. עייל אתא [נכנס ובא] רבי חייא - הדר לרישא [חזר לראש]. עייל בר קפרא - הדר לרישא. אתא רבי שמעון ברבי - הדר לרישא. אתא רבי חנינא בר' חמא, אמר: כולי האי נהדר וניזיל [כל פעם צריך לחזור]? לא הדר [לא חזר]. איקפיד רבי חנינא, אזל רב לגביה תליסר [שלוש עשרה] מעלי [ערבי] יומי דכפורי, ולא איפייס [ולא מחל]. אמר השפת אמת (יומא שם): "אף שלא היה כדן מה שהקפיד אזיל רב לפייסו, זהא משמע דביום הכפורים איכא קפיידא שיתפייס אחד עם חברו, ואין נפקותא אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא, מכל מקום צריכין להתפייס".

יומו של ר' עקיבא

ביום הכיפורים אנו מזכירים את פיוט 'אלה אזכרה'. כן בכניסת יום הכיפורים אנו פותחים את 'כל נדרי' בפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". אומר האור זרוע כי אנו רומזים בסופי תבות הפסוק לר' עקיבא, שהיה מעשרת הרוגי מלכות, ונהרג ביום הכיפורים כפי שמובא במדרש¹. וכן כתב הבן יהודע כי סרקו את בשרו של ר' עקיבא במשך ארבעים יום, מערב ראש חודש אלול ועד ערב יום הכיפורים.

בסוף מסכת מכות (כד.) מספרת הגמרא שני סיפורים מפורסמים ומופלאים על אוזות ר' עקיבא וחבריו:

"וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל

¹ ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמד:

"מעשה היה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים ור' יהושע הגרסי היה תלמידו ומשמשו, ערב יום הכפורים נפטר ממנו והלך לביתו, בא אליהו ז"ל ועמד על פתח ביתו אמר ליה שלום עליך רבי אמר ליה שלום עליך רבי ומרי, אמר ליה כלום אתה צריך אמר לו ומי אתה, אמר ליה כהן אני ובאתי להניד לך שרבי עקיבא מת בבית האסורים, מיד הלכו שניהם לבית האסורין ומצאו פתח שער בית האסורין פתוח ושר בית הסוהר היה ישן וכל האסורים היו ישנים והשכיבו את ר' עקיבא על המטה ויצאו, מיד נטפל אליהו ז"ל ונטלו על כתפיו, וכשראה רבי יהושע כך א"ל לאליהו ז"ל רבי והלא אמש אמרת לי שכהן היית וכהן אסור לטמא במת, אמר לו דיין ר' יהושע בני חס ושלום שאין טומאה בתלמידי חכמים ואף בתלמידיהם, והיו מוליכים אותו כל הלילה עד שהגיעו לאנטיפרס של קוצרין, כיון שהגיעו לשם עלו שלש מעלות וירדו שלש מעלות ונפתח המערה לפנייהם וראו שם כסא וספסל ושלחן ומנורה, והשכיבו את ר' עקיבא על המטה ויצאו, וכיון שיצאו נסתמה המערה וזלקה הנר על מנורה, וכשראה אליהו כן פתח ואמר אשריכם צדיקים ואשריכם עמלי תורה ואשריכם יראי אלהים שגנוזו וטמון לכם ומשומר לכם מקום בגן עדן לעתיד לבא, אשריך רבי עקיבא שנמצא לך מלון ערב בשעת מיתתך".

הכהן גדול עם כתונתו לקודש הקדשים מתקן הוא את יסוד חטאי בין אדם לחברו שבכלל ישראל. אמרו חז"ל (שבת י:): "בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו - נתקנאו בו אחיו, ונתנגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". לכן קושרים על שעיר המשתלח לשון זהורית במשקל שני סלעים בדווקא. לא כמצורע שמסתפק בסלע, אלא מטעם השוואת המשקל לשורש המכירה.

זהו הטעם שהכהן נכנס דווקא לקודש הקדשים. הר הבית כולו נתון בחלקו של יהודה, עם הלשכות והעזרות. בחלקו של בנימין היה האולם, ההיכל ובית קדשי הקדשים. בנימין היה היחיד מבין האחים שלא השתתף במכירה והיה מתוקן מעוון זה, לכן דווקא משום תבוא הישועה לעוון זה. והיה הכהן מניח את המחתה במקום הארון, שהיה נתון בחלקו של בנימין. וכן אומר המדרש (ילקוט שמעוני וזאת הברכה רמז תתקנז): "מפני מה זכה בנימן שתשרה שכינה בחלקו? שכל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימן לא היה במכירתו של יוסף. אמר הקדוש ברוך הוא אני אומר לאלו שיבנו בית הבחירה לא שיהיו מתפללין לפני ואני מתמלא עליהן רחמים, איני משרה שכינתי בחלקן שלא היו רחמנים על אחיהם".

אם היה הכהן הגדול מכפר בעזרה היה זה ממש בגדר "ובצע ברך נאץ ה'" (תהלים י ג). הרי חלקו של יהודה, השותף המרכזי, לא יכול להיות מקום הכפרה על הקלקולים שבאו מכח אותו חטא נורא. כך מובן מדוע לא נכנס הכהן הגדול אל קודש הקדשים עם החושן, דווקא משום שעליו חקוקים שמות בני ישראל. הזכרת שמות האחים השותפים במכירת יוסף הכתובים על לב הארון לזיכרון לא מהווים תיקון כי אם דווקא מזכרת עוון המכירה. עבודת הפנים הייתה דווקא בקטורת, שמהותה הוא הקשר² הקטורת מבטאת את הקשר של ישראל לאביהם שבשמיים, אך היא תלויה בראש ובראשונה באחדות השלמה שבתוך כלל ישראל - 'אם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה'. בכלל הצורך לאחדות הזו יש גם את החלבנה הרומזת לפושעי ישראל³ שעלינו לצרף גם אותם לאהבה הגדולה הזו. לכן הקטורת מכפרת על המפריד הראשי בין הלבבות - לשון הרע, "קטורת מכפרת - על לשון הרע, יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי" (יומא מד.).

בכל זאת יש מקום אחד בו ר' עקיבא בוכה בכי עמוק של צער, כפי שמובא במסכת נזיר (כג.): "ת"ר: "אישה הפרם וה' יסלח לה" ... וכשהיה מגיע ר"ע אצל פסוק זה היה בוכה: ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר סלה - טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר - על אחת כמה וכמה". אותה אשה לא ידעה כי בעל הפר את נדרה ובאה לעבור על הנדר, ובכל זאת זקוקה למחילה, משום הכוונה לעבור את העבירה. דווקא עניין זה מעורר אצל ר' עקיבא רצון לבכי עמוק. אותו ר' עקיבא שצחק נוכח פני קול המונה של רומי, שועל היוצא מבית קודשי הקדשים, מותו של רבו הגדול - ר' אליעזר, ואף מיתת עצמו הנוראה, דווקא פה בוכה בכל ליבו.

יום הכיפורים - תיקון חטא המכירה

כדי להבין את כלל הדברים מבאר המשך חכמה ביאור נפלא. עם ישראל חטא בב' חטאים שהם יסוד כל החטאים שבעולם: חטא העגל, שהוא שורש כל העבירות שבין אדם למקום. כלשון חז"ל (סנהדרין קב.): "אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם"". כן חטא מכירת יוסף הוא שורשן של כל העבירות שבין אדם לחברו, כדברי המדרש (מדרש משלי פרק א פסוק יג): "אמר ר' יהושע בן לוי: לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות אלא בחטא מכירתו של יוסף. אמר ר' אבין: הוי אומר נפרעו עשרה מכל דור ודור ועדיין אותו החטא קיים".

כל עבודת הכהן הגדול ביום הכיפור עומדת על בסיס תיקון ב' סוגי עוונות הללו - בין אדם למקום ובין אדם לחברו. תחילת העבודה בכניסה לפני ולפנים לכפר על העוונות שבין אדם לחברו. מכיוון שכאמור אם לא יתכפרו העוונות שבין אדם לחברו לא יוכלו להתכפר העבירות שבין אדם למקום. כעת הדברים יובנו היטב. כיוון שיסוד הכפרה בקודש הקדשים באה על בין אדם לחברו, עליו לתקן בדווקא את חטא מכירת יוסף. בשל כך מחשיבים למעלה מכל הבגדים דווקא את הכתונת. עניין מיוחד יש לנו לייקר את מעלת הכתונת, שהיא הייתה הסיבה למכירת יוסף, שבה היה שורש הקנאה. לכן האחים ברצונם להראות ליעקב את מכירת יוסף טבלו את הכתונת בדם כדי שיחשוב יעקב שחיה רעה אכלתהו. בכניסת

² "כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא" (זהר, אדרא זוטא דברים דף רפח עמוד א).
³ "אמר ר' חנא בר בזנא אמר ר' שמעון חסידא: כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת. אביי אמר, מהכא: "ואגודתו על ארץ יסדה" (כריתות ו:).

על פי דרך זו מבאר המשך חכמה (ויקרא פרק טז פסוק ל) את לשוננו בתפילה 'כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון': "כי את סלחן לישראל' היינו על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל, שנאמר "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב, ד), ושם נאמר "סלחתי כדבריך" (במדבר יד, כ). "ומחלן לשבטי ישורון" - היא על חטאים שבין אדם לחבירו, ששורש שלהם הוא מחטא מכירת יוסף, שחטאו שבטי ישורון". לכן הכהן הגדול מתוודה 'כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים', כפי שאחי יוסף ביקשו ממנו שימחול להם על מכירתם אותו.

על כן מזכירים אנו ביום זה בפיוט 'אלה אזכרה את עשרת הרוגי מלכות', ורומזים כבר בתחילת היום למיתת ר' עקיבא. כפי שכותב רבנו בחיי (בראשית מד יז) על אמירת יוסף לאחיו "ואתם עלו לשלום אל אביכם" כשהכירו אחי יוסף אותו: "והיה יכול לומר: 'לכו לשלום לדרככם'. אבל הפרשה מבוארת באחי יוסף לשעה, ורומזת לעשרה הרוגי מלכות לדורות אשר עלו לשלום אל אביהם שבשמים".

זהו הטעם שהיה ר' עקיבא בוכה בהגיעו לפסוק "ואשה הפרם וה' יסלח לה". אדם שהתכוון לפגוע ולהזיק לזולת אך ממעשיו יצא תועלת בכל זאת חייב כפרה בשל כוונתו הרעה. ר' עקיבא בוכה משום שמבין הוא ששאלה זו נוגעת אליו באופן אישי. בשל היותו תמורת השבטים רואה ר' עקיבא בפסוק זה תוכחת עבורו, אחד מעשרת השבטים. השבטים אף הם מעשיהם לא הזיקו למעשה ליוסף, אך כוונתם הרעה היא זו המצריכה סליחה וכפרה, ותביא למיתת עשרת הרוגי מלכות לכפר על נפשותם.

בשעת תפילת הנעילה מניחים אנו את כל העוונות בצד ומבקשים 'למען נחדל מעושק ידינו'. שבזה באים אנו לתקן את שורש השורשים של העוונות – עושקו של יוסף ומכוחו שאר העוונות שבין אדם לחברו בהם תלויה כל המצוות ועבודת ה' או לאידיך גיסא העוונות חלילה.

כדי לזכות לתיקון זה מתדמים אנו למלאכי עליון, שאין ביניהם לא קנאה, לא שנאה ולא תחרות. בהידמות זו אנו מסלקים מאיתנו את כל המעכבים הרוחניים של בין אדם לחברו ומכשירים עצמנו לתיקון השלם. ויתקיים בנו "כי אתה סלחן לישראל" על חטא העגל "ומחלן לשבטי ישורון" על מכירת יוסף, וזוכים למחילה סליחה וכפרה בשלמות.